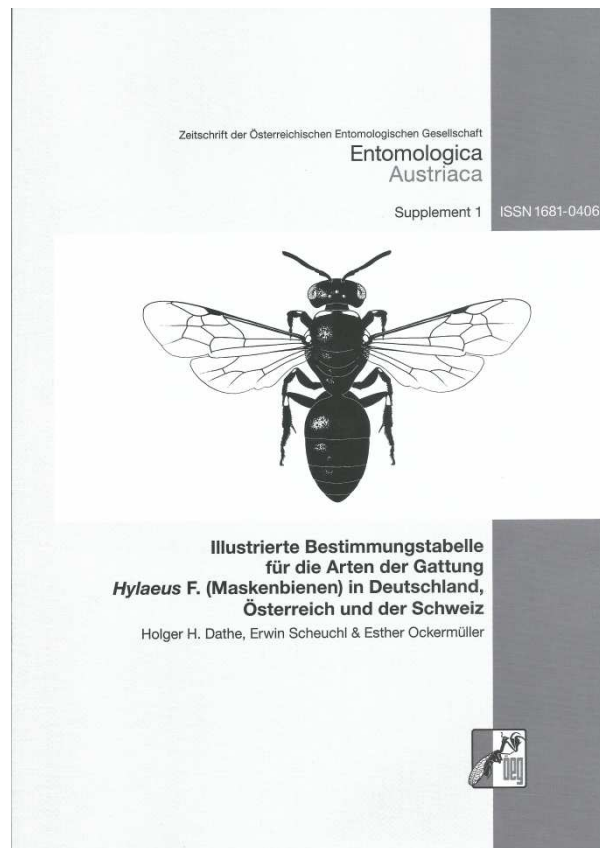

Boekbespreking: Illustrierte Bestimmungstabelle für die Arten der Gattung *Hylaeus* F. (Maskenbienen) in Deutschland, Österreich und der Schweiz

Hans Nieuwenhuijsen

Holger H. Dathe, Erwin Scheuchl & Esther Ockermüller, 2016. Illustrierte Bestimmungstabelle für die Arten der Gattung *Hylaeus* F. (Maskenbienen) in Deutschland, Österreich und der Schweiz, 1-51. Te bestellen via: schriftleitung@entomologic.org. Prijs € 20,- + verzendkosten.

Door de éénvormigheid binnen het bijengenus *Hylaeus* (maskerbijen) is het vaak lastig de verschillende soorten van elkaar te onderscheiden. Het is een uitdaging voor de taxonoom om die kenmerken te vinden, waarin de soorten duidelijk

van elkaar verschillen. Een volgende stap is de constructie van een goede determinatietabel, die de groep voor geïnteresseerde leken en professionals toegankelijk maakt.

Nu is aan de mooie reeks “Illustrierte Bestimmungstabellen der Wildbienen Deutschlands und Österreichs” in drie banden (Anthophoridae, Megachilidae, Melittidae en, samen met Christian Schmid-Egger, Andrenidae) in 2016 een vierde deel, deze *Hylaenus*-tabel toegevoegd. Het laatste deel dateert alweer van 2000, een herdruk van deel 1 Anthophoridae, dat inmiddels Apidae s.s. moet heten.

Ik zal de *Hylaenus* tabel onderdeel voor onderdeel bespreken.

Voorwoord

De schrijvers merken in het voorwoord terecht op dat een bruikbare tabel voor een groep een voorwaarde is voor de studie van de biologie van zo'n groep. Die studie kan van taxonomische aard zijn- is *Hylaenus intermedius* een soort? Hoe verhouden *H.annularis* en *H. euryscapus* zich tot elkaar?- of van bionomische aard (habitat, gedrag, stuifmeelkeus, e.d.). Eén van de weinigen, die zich in de bionomie van o.a. *Hylaenus* heeft verdiept was H. Janvier (1892-1986) wiens werk als monographie 2 in Entomofauna in 2012 is verschenen.

Maskerbijen werden vroeger wel oerbijen genoemd, men beschouwde ze als primitief. Inmiddels weten we beter: het zijn gespecialiseerde bijen. Polylectie is regel, specialisme uitzondering. Onvermeld blijft hier hun ecologische rol; de schrijvers hadden iets kunnen opmerken over de waarschijnlijk geringe bestuivingskwaliteiten van deze haarloze bijen, die het stuifmeel in de krop vervoeren. Ook een specialistisch kenmerk?

Het gebruik van de tabel

In deze tekst geven de schrijvers veel tips over het prepareren van zowel vrouwtjes als mannetjes, zodat de kenmerken, die in de tabel gebruikt worden, goed zichtbaar zijn. Jammer dat ze niet even aangeven dat voor het gebruik van de vrouwentabel met name het aantal tanden van de bovenkaak belangrijk is, terwijl de mannentabel onbruikbaar is als je de genitaliën en S7 en S8 niet goed hebt uitgeprepareerd.

Soorten in het onderzoek gebied

Met behulp van de tabel kunnen 47 soorten, verdeeld over 10 subgenera op naam worden gebracht. Alle 25 Nederlandse soorten komen in de tabel voor.

Morfologie

De grote, duidelijke tekeningen zijn ongetwijfeld van de hand van Scheuchl. Ik vind het heel jammer dat bij de tekeningen van het manlijke genitaal, S7 en S8 de oriëntatie ontbreekt: is de tekening ventraal of dorsaal en wat is ‘richting kop’? Vooral bij S7 en S8 is dat van belang, ze bezitten belangrijke determinatiekenmerken (voor de lezer: het genitaal is dorsaal, kop onderzijde; S7 en S8 zijn ventraal, kop bovenzijde). Was er geen overleg met Dathe? Immers, die is heel consequent wat de koprichting betreft: de kop is boven in zowel zijn genitaal, als zijn S7 en S8 tekeningen en hij tekent het genitaal dorsaal, S7 en S8 ventraal. De uitstekende tekeningen van Koster (1982) zijn blijkbaar niet bekend, zijn publicatie ontbreekt in de literatuur lijst!

De tabellen

Met enkele klein wijzigingen zijn de tabellen en de tekeningen integraal overgenomen uit Dathe (1980). Ook hier is Dathe weer consequenter. Hij geeft eerst tabellen tot de subgenera, één voor de mannen en één voor de vrouwen. De subgenus-tabel tot de soorten bestaat ook uit een mannen- en een vrouwentabel. Ik vind dat overzichtelijk, bovendien leidt het tot een gering aantal stappen in de tabellen, wat ik een voordeel vind.

De schrijvers hebben de subgenera-tabel en de soortentabel per sekse samengevoegd. In principe kom je eerst bij een subgenus, in een grijze balk en dikgedrukt aangegeven, en dan bij de soort. Echter bij de vrouwentabel 3. en 4. kom je eerst bij een soort, met erachter het subgenus. Hier wordt dus al direct afgeweken van het patroon, iets dat- voor zover ik kon zien- verder niet optreedt.

Het grote voordeel van deze tabellen is dat de tekeningen naast te tekst staan. Het lijkt mij de belangrijkste reden om Dathe's tabel opnieuw en als zelfstandig boekwerkje uit te geven.

Mijn conclusie

We hebben hier te maken met een degelijke tabel, die systematisch van opzet is. Ik heb altijd prettig met Dathe's tabel van 1980 gewerkt en ik kan niet zeggen dat deze bewerkte tabel *Hylaenus* toegankelijker heeft gemaakt. Het blijft een soms lastige groep.

Ik denk dat de aanpak, die bijvoorbeeld Falk (2016) gekozen heeft om een soort op naam te brengen de groep echt toegankelijk maakt. Laat de systematiek even voor wat die is en kies eerst goed waarneembare kenmerken- vlekkenpatroon op de kop, kleur achterlijf, e.d.- om zo de makkelijk herkenbare soorten eruit te halen. Ga dan verder met moeilijker morfologische kenmerken. Tenslotte gaat het erom dat de gebruiker een grote kans heeft

de naam van de bij te weten te komen. Nu kan het onderzoek naar de (veld)biologie pas goed beginnen. Voel je je een beetje thuis in de groep en ga je je meer interesseren voor de systematiek van *Hylaenus* dan heb je met deze tabel een betrouwbaar instrument in handen.

Literatuur

- Dathe H.H. 1980. Die Arten der Gattung *Hylaenus* F. in Europa. Mitteilungen aus dem Zoologischen Museum in Berlin. 56.2: 207-294.
- Falk.2016. Field guide to the Bees of Great Britain and Ireland. London. 432. (voorjaar 2017 verschijnt de Nederlandse vertaling).
- Janvier H. 2012. Comportement d'Abeilles Colletidae (Hymenoptera). Entomofauna. Monographie 2: I-VII, 1 – 181.
- Koster A. 1986. Het genus *Hylaenus* in Nederland (Hymenoptera, Colletidae). Zoologische Bijdragen no. 36. 120 pp.